

РЕГИОНАЛНА СИЗ ЗА ГЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА РЕГИОНА НИШ (1978-1986)

Апстракт: Регионална СИЗ за геолошка истраживања основана је 29. децембра 1977. године. Први закон о геолошким истраживањима донет је 1972. године, а измене и допуне су уследиле 1975. и 1977. године. Вршена су хидрогеолошка, геофизичка, као и истраживања метала и неметала. Регионална СИЗ за геолошка истраживања укинута је 1986. године.

Кључне речи: Геолошка истраживања, минералне сировине, геологија, уљни шкриљци, кристаласти шкриљци, злато, боксит, олово, цинк.

Првобитни оснивач републичке, а касније и регионалних заједница, биле су организације удруженог рада које су непосредно биле заинтересоване за геолошка истраживања. Републичка самоуправни интересна заједница за геолошка истраживања основана је законом из 1975. године. Регионалне заједнице основане су на основу закона из 1977. године. Законом о удруженом раду и на основу члана 49. Закона о геолошким истраживањима образована је Регионална самоуправни интересна заједница за геолошка истраживања региона Ниш. Заједница је образована 29. децембра 1977. године у циљу задовољавања заједничких потреба и интереса у

развоју и унапређењу геолошких истраживања и коришћења резултата у истраживању земљине коре и ради усклађивања рада у области геолошких истраживања са тим потребама и интересима на начелима узајамности и солидарности. Делатност заједнице била је од посебног друштвеног интереса.

Регионална самоуправни интересна заједница уписана је у Судски регистар код Окружног привредног суда у Нишу под бројем Фи-2883/78 од 10. 11. 1979. године.⁴⁹⁰

⁴⁹⁰ Решење о регистрацији код Окружног привредног суда.

Основне делатности заједнице су:

- утврђивање политике у даљем развоју геолошких истраживања, припремање предлога за израду друштвених планова и програма геолошких истраживања у региону, као и предлагање и утврђивање потребних мера, акција и инструмената у области геолошких истраживања;

- утврђивање конкретних предлога, планова и програма за извођење геолошких истраживања уопште и по врстама (детаљна хидро-геолошка, инжењерско-геолошка, и др.);

- планирање и обезбеђење потребних финансијских средстава за извођење геолошких истраживања, подстицање геолошког научно-истраживачког рада и вршење осталих послова у области геолошких истраживања,

- координирање свих послова на реализацији утврђених програма и планова геолошких истраживања;

- усмеравање геолошких истраживања и давање иницијативе за даљи развој истих;

- унапређење и осавремењавање технике, технологије и методологије геолошких истраживања;

- утврђивање приоритета и оправданости геолошких истраживања појединих локалитета и сировина путем одговарајућих планова и програма;

- обрада, прикупљање и трајно чување геолошке документације и осталих података везаних за геолошка истраживања;

- вођење свих потребних евиденција о геолошким истраживањима, посебно у билансним резервама минералних сировина;

- сарадња са радним и другим ООУР-има, научним установама и другим институцијама и органима на пословима од заједничког интереса који су везани за област геолошких истраживања;

- Обавља и друге послове који су везани за рад заједнице.⁴⁹¹

Први закон о геолошким истраживањима донет је 1972. године, након чега су следиле измене и допуне 1975. и 1977, а 1978. године донет је пречишћен текст по коме су сагласно члану 49 Регионалну заједницу основале ООУР за вршење делатности за производњу и прераду минералних сировина, за производњу електричне енергије, за промет минералних сировина, геолошка истраживања и за научно-истраживачку делатност у области геологије.

Хидрогеолошка истраживања регионалне СИЗ за геолошка истраживања региона Ниш вођена су у правцу анализе дубоких бушотина бушених у Јелашничком басену, у резултатима бушења изведених при-

⁴⁹¹ Самоуправни споразум о основама плана регионалне СИЗ региона Ниш за 1981-85.

ликом сеизмичке микрорејони-зације Ниша, као и том приликом изведених геофизичких истраживања, као великом броју картских извора у ближој околини Ниша (Крупац, Дивљана, Мокра, Бела Паланка и др.).

Што се тиче инжењерско геолошких и сеизмолошких истраживања вршило се истраживање уљних шкриљаца, угља и појава земног гаса у Алексиначком басену, као и истраживање угља у Сибници и Јелашници. Такође је вршено и истраживање урана у зони Старе Планине.

Истраживање метала рађено је путем истраживања бакра у Ђавољој Вароши, антимона на Копаонику, Видојевици и Сребрној глави, урана на Старој Планини и боксита код Беле Паланке, гвожђа јужно од Прокупља и титана на Јастрепцу.

Јужне падине Јастрепца које су биле предмет истраживања, изграђене су од кристалистих шкриљаца препалеозојске и палеозојске старости, извођени као доњи и горњи метаморфни комплекс.

Најзаступљеније стене су кристалисти шкриљци различитог степена метаморфизма.

Терен планине Јастребац оцењен је као перспективан у погледу могућности постојања економских лежишта злата на површини од око 200 км². Проспектован је терен углавном између села Горња Јошаница на западу и Велика Плана на истоку. Атар села Горња Јошаница припада општини Блаце, а остали део терена општини Прокупље.

Према расположивим подацима на јужним падинама Јастрепца могуће је очекивати постојање различитих економско-генетских типова

рудних лежишта злата како примарних тако и расипних, те је и методологија истраживања била усмерена у том правцу. Као основни метод истраживања примењено је шлиховање река и планинских потока са приближно једним шлихом на један км. Затим су вршена проспекциона осматрања по профилима, са посебним освртом на откривање кварцних жица, сочивастих и других кварцних нагомилавања као и силификованих стенских маса као потенцијалних носиоца минерализације злата. Исто тако су опробаване и околне стене ради утврђивања њихове златоносности. На локалитетима у којима су добијени интересантни резултати на садржаје злата, вршене су провере са извођењем мањег обима површинских истражних радова-окна и ископи, ради оријентационе оцене минерализационих појава злата.

Садржаји злата су прилично уједначени у истраживаним стенским комплексима који изграђују терен, али су углавном ниски. Такође су ниски и садржаји сребра. Посебна пажња је посвећена регистравању кварцних појава. Регистроване су бројне појаве кварца разноврсног начина јављања (жице, жилице, сочиваста и неправилна нагомилавања). Све се оне могу груписати у три типа појава: кварцне жице и жилице, кварцна нагомилавања и силификација шкриљаца. Кварцне жице, делом и жилице, највише се групишу и откривају у горњем току реке Јошанице и на гребену између Бочарске и Баратске реке, мада их има, али знатно мање и на осталим деловима терена као код Ајдановца, Кадића Брега и кракова реке

Бреснице. Минералошким испитивањем шлихова, поред злата, шелита и каситерита нађени су и други бројни минерали као гранит, циркон, монацит, брукиит, топаз, пирит, магнетит и хематит.

Према овим подацима, истраживања на јужним падинама планине Јастребац 1977. године, дала су следеће закључке:

Потврђена је златоносност овог региона, нарочито у погледу могућности налаaska расипних лежишта злата. Према томе, показала се оправданом иницијатива за предузимање истраживања злата која треба наставити према већ датом плану, даље на исток од Велике Планае, тим пре што постоје индикације о садржајима злата у делувијалним седиментима овог дела терена на јужним падинама Јастрепца.

Истраживање појаве боксита вршено је 1979. године источно од Бабушнице. Боксити ове зоне припадају седиментно-карстном типу. Макроскопски су најчешће мрко-црвене боје оолитске или пемитске структуре и различите тврдоће. На делу трмско-белопаланачке бокситоносне зоне регистроване су површински откривене појаве боксита и бокситичних материјала у два бокситоносна појаса: источни појас јурских и кредних седимената Гребена и Влашке, и западни појас Кијевац-Радошевац код Бабушнице.

У појасу Гребена и Влашке, почев од Петачинаца на југу, преко Гребен планине и Поганова, затим преко Влашке планине па према Присјану на северу, бокситоносни хоризонт је обележен појављивањем глиновитих гвожђевито-бокситичних материјала. Само на Гребен планини

код Изворске главе регистровано је неколико мањих појава боксита. Интересантније и од већег значаја су појаве боксита у појасу Кијевац-Радошевац на источном ободу Бабушничког терцијарног басена. Овај појас захваћен је врло интензивном тектоником. У овом подручју регистровано је укупно 6 појава боксита и бокситичних материјала. Испитивани узорци из Калуђерева и Радошевца сличног су минералног састава као и трнски боксити у Бугарској.

Оловно-цинкове појаве на Видојевници су на територији општине Прокупље локализоване на његовим северним падинама, на развођу десних притока Арбанашке реке и левих притока Добротићске реке у близини Видојевичког крша. Олово-цинкова орудњења се налазе у мермерима између Хајдучке чесме, Видојевичког крша и Грчког тора. Од рудних минерала у њему су констатовани галенит, лимонит. Степен изражености подручја у коме се налазе олово-цинкове појаве је низак у истраживањима изведеним 1980. године. Садржај олова у пробама са радова се крећу од неколико десетих делова процента до 17.40%. Садржаји цинка су нешто нижи и крећу се до 6.10%. Повишени садржаји олова и цинка су праћени повишеним садржајима сребра и ниским садржајима бизмута, кадмијума и арсена. Садржаји мангана и гвожђа се местимично крећу 8% Фе до 5% Мн .

Истраживање неметалних сировина заснивало се на

истраживању шљунка у Јужној Морави.⁴⁹²

Укидањем СИЗ-ова 1986. године укинута је и Регионална СИЗ за геолошка истраживања региона Ниш. Грађа овог фонда, коју поседује Историјски архив Ниша, стоји на располагању истраживачима заинтересованим за ову област.

⁴⁹² *Програм рада Регионалне СИЗ за геолошка истраживања у 1981. години.*